

УДК 656.13.07

**ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РАЦІОНАЛЬНОГО
ВИКОРИСТАННЯ АВТОТРАНСПОРТУ**

В.Д. Євтушенко, здобувач*

Проаналізовано діяльність автотранспортних підприємств Вінницької області та розроблено пропозиції щодо підвищення економічної ефективності використання автотранспорту.

Автотранспорт, підприємства, транспортні засоби, обсяг перевезень, ефективність.

Перехід економіки України на ринкові умови господарювання та швидка приватизація підприємств суттєво змінила галузь автомобільного транспорту. За винятком послуг громадського транспорту в деяких найбільших містах, великі державні автопідприємства, успадковані з часів

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України М.М. Ільчук.

радянської епохи, припинили своє існування. Нині в Україні здійснюють діяльність з автомобільних перевезень понад 120 тисяч ліцензованих операторів, що мають у середньому не більше трьох транспортних засобів. Оновлення парку рухомого складу автомобільного транспорту відбувається повільними темпами. Наразі близько двох третин автобусів та вантажівок мають строк експлуатації, що перевищує 9–10 років. Переважна більшість тоннажу вантажних автоперевезень здійснюється на транспортних засобах, що належать власнику вантажу. Лише близько 13% тоннажу перевозиться комерційними перевізниками. Нестабільність у формуванні обсягів послуг автотранспортних підприємств зумовлює невпевненість у досягненні позитивних результатів від їх виробничо-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам організації та ефективного використання автотранспорту присвячені наукові праці С. Бединера, Є. Бузовського, В. Василенка, Д. Власенка, С. Гольбрайха, Ю. Давідіча, В. Котелянця, В. Перебийноса, А. Полонського, В. Саніна, А. Чернової та інших вітчизняних і зарубіжних вчених [1–4]. Поряд із цим, назріла потреба подальших досліджень проблем раціонального використання автотранспорту відповідно до змін умов ринкового середовища.

Мета дослідження – аналіз роботи автотранспортних підприємств Вінницької області за 2010–2012 рр. та розробка пропозицій щодо підвищення економічної ефективності використання автотранспорту.

Виклад основного матеріалу. У 2011 р. автопарками Вінницької області було перевезено 34,2 млн т вантажів. Переважна більшість тоннажу вантажних автоперевезень здійснювалась на транспортних засобах, що належать власнику вантажу. І лише 4,1 млн т або 12,0% тоннажу перевозили комерційні перевізники. Питома вага комерційних вантажних автоперевезень Вінниччини в загальному обсязі перевезень по Україні становила за 2011 рік 2,3 %. По обсягах комерційних вантажних автоперевезень область зайняла 16-те місце серед регіонів України. Найбільший обсяг комерційних перевезень здійснюється у Донецькій, Луганській, Харківській, Львівській областях та м. Києві [5].

За даними річного структурного обстеження, серед підприємств Вінницької області, які надають послуги автомобільного транспорту, більш ніж половина (55,3%) займалися автомобільними вантажними перевезеннями, 40,8% автотранспортних підприємств – регулярними та нерегулярними пасажирськими перевезеннями, решта (3,9%) – надавали послуги таксі. За розмірами підприємств 96,1% перевізників – малі підприємства, а 3,9% – середні.

На автотранспортних підприємствах Вінницької області зайнято 3,5 тис. осіб, що більше, ніж у 2010 р. на 6,5%. Майже 70% зайнятих працюють на малих підприємствах.

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень фізичними особами – підприємцями) за 2012 р. перевезено 3810,0 тис. т вантажів, що становить 110,3% порівняно з 2010 р. Виконано ванта-

жообіг в обсязі 1026,2 млн ткм, який збільшився проти 2010 р. на 24,6% (див. таблицю).

Послугами автомобільного транспорту в 2012 р. (з урахуванням перевезень фізичними особами – підприємцями) скористалося 97,2 млн пасажирів, що становить 96,9%, порівняно з 2010 р. Перевезення пасажирів автотранспортом фізичних осіб – підприємців становили 65,5 млн пасажирів і збільшились на 2,6% проти 2010 р.

**Основні виробничі показники діяльності підприємств
автомобільного транспорту Вінницької області за 2010–2012 роки***

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. у % до 2010 р.
Перевезено вантажів, тис. т	3453,7	4098,9	3810,0	110,3
Вантажообіг, млн. ткм	823,5	840,0	1026,2	124,6
Перевезено пасажирів, млн	100,3	98,4	97,2	96,9
Пасажирообіг, млн. пас. км	1668,5	1572,1	1519,2	91,1

*Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [5].

За обсягами перевезених автобусами пасажирів Вінницька область займає 13-ту позицію серед регіонів України. За цим показником лідирують найбільш населені регіони: Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Одеська області та м.Київ.

За підсумками діяльності 2011 р. автотранспортними підприємствами Вінницької області було реалізовано продукції (робіт, послуг) на суму 379,8 млн грн. Зростання обсягів вантажних перевезень та збільшення обсягів наданих послуг автомобільного регулярного пасажирського транспорту, зумовило зростання показника, порівняно з 2010 р., на 58,9%.

Збільшення обсягу реалізації зумовило поліпшення фінансових результатів діяльності автотранспортних підприємств. Так, якщо за підсумками діяльності 2010 р. автотранспортні підприємства області одержали збиток до оподаткування 33,6 млн грн, то в 2011 р. – прибуток у розмірі 5,8 млн грн. Значно покращились показники економічної ефективності діяльності автотранспортних підприємств. Рівень рентабельності їх операційної діяльності в 2011р. становив 0,8%, що на 12,7 в.п. вище від рівня показника 2010 р. (–11,9%). року. Найвищий рівень рентабельності операційної діяльності підприємств автомобільного транспорту у 2011 р. становив 3,0% на підприємствах, які надавали послуги нерегулярного пасажирського транспорту та 2,8% на підприємствах, які надавали послуги автомобільного вантажного транспорту.

Низькі показники економічної ефективності діяльності автотранспортних підприємств свідчать про високі витрати на надання послуг з перевезення вантажів, які зумовлені наявністю цілого ряду проблем з використання автопарку:

- переважна більшість вантажних автомобілів (майже 66 %), що працюють у Вінницькій області мають строк експлуатації понад 10 років. Використання застарілої технології та спрацьованих вантажних автомобілів веде до зростання витрат на перевезення;

- більшість транспортних засобів автопарку мають малу вантажність, великі витрати палива та питомі викиди шкідливих речовин, порівняно з сучасними дизельними транспортними засобами;

- використання низької якості пального, що негативно впливає на ефективність роботи двигуна транспортного засобу та його надійність;

- структура парку автомобільного транспорту за вантажністю не є оптимальною, що призводить до погіршення рівня транспортного обслуговування та до зростання витрат на транспортні перевезення. У складі автопарку переважають вантажівки (понад 85% від загальної кількості) вантажністю від 1,5 до 10 тонн, тоді як існує дефіцит машин вантажністю понад 10 тонн (не перевищує 15%);

- структура парку автомобільного транспорту у Вінницькій області за видами палива не відповідає вимогам, оскільки існує значна частина автомобілів (понад 60%), що працюють на бензині, і дуже незначна частина машин, що працюють на альтернативних видах палива. Споживання палива машинами, що працюють на бензині, є у 2–3 рази вищим порівняно з більш ефективними машинами на дизельному паливі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для ефективного використання автомобільного транспорту необхідно здійснити такі заходи:

- переосмислити управління галуззю вантажних автоперевезень в Україні відповідно до практики ЄС. Воно має концентруватись на комерційних перевезеннях вантажів з використанням машин понад 3,5 тонни повної маси автомобіля. Більш професійна галузь буде допомагати щодо зменшення кількості слабких операторів і створювати сприятливіший інвестиційний клімат;

- удосконалити нормативно-правову базу для міжнародних вантажних перевезень, відповідно до законодавства ЄС. Така гармонізація сприятиме підвищенню безпечності, екологічності транспортних процесів, а також можливості утворення зони вільної торгівлі Україна – ЄС і транспортних сполучень;

- підвищити професійний рівень галузі та забезпечити добросовісну конкуренцію, які дадуть можливість працювати професійно і придбавати за допомогою платоспроможних кредитів, оренди або найму за контрактом автомашини, які відповідають попиту замовників перевезень, забезпечуючи, водночас, впровадження нових технологій для мінімізації витрат і зниження впливу на довкілля;

- привести рівень якості пального на ринку України до міжнародних стандартів, а якість палива контролювати на рівні постачальників;

- поліпшити систему збору даних статистики автомобільного транспорту і ситуацію з транспортними потоками на пунктах пропуску;

- визначити урядовим структурам придатні місця розташування та надати податкові стимули (податкові пільги) для нових приватних інвестицій у розвиток автомобільного транспорту;

- удосконалити систему технічного обслуговування та ремонту автомобілів за рахунок розвитку мережі сервісного обслуговування, створення нових і модернізації старих авторемонтних заводів.

Список літератури

1. Власенко Д.О. Теоретичні основи визначення інвестиційної привабливості автотранспортних підприємств / Д.О. Власенко // Сучасні проблеми інвестиційної діяльності в Україні : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (18–19 січня 2013 р., м.Київ). – К. : КЕНЦ, 2013. – Ч.1. – С. 54–56.
2. Давідіч Ю. О. Розробка графіка руху транспортних засобів при організації вантажних перевезень : навч. посіб. / Ю. О. Давідіч ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 345 с.
3. Закон України від 05.04.2001 № 2344-III «Про автомобільний транспорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Савин В.И. Перевозки грузов автомобильным транспортом. Справочное пособие 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 544 с.
5. Соціально-економічне становище регіону за 2010–2012 рр. Головне управління статистики у Вінницькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>

Проанализирована деятельность автотранспортных предприятий Винницкой области и разработаны предложения по повышению экономической эффективности использования автотранспорта.

Автотранспорт, предприятия, транспортные средства, объем перевозок, эффективность.

The activity of trucking companies in Vinnytsia region is analyzed and proposals to improve the economic efficiency of automobile transport are developed.

Automobile transport, companies, vehicles, traffic volume, efficiency.